

SECTION 13. Geography. History. Oceanology. Meteorology.

Sergey Iosifovich Tatarinov

candidate of historical Sciences, associate Professor,
corresponding member of International Academy of Theoretical & Applied Sciences,
Educational and Scientific Professional Pedagogical Institute of Ukrainian Engineering and
Pedagogical Academy
tatbronza@yandex.ua

**THE ROLE OF BAKHMUT CITY COUNCIL IN THE DEVELOPMENT OF PRIMARY
EDUCATION IN THE SECOND PART OF THE 19TH - EARLY 20TH CENTURY**

Abstract: The article reviews the activity of the Duma of Bakhmut, which was the center of the largest county in the Yekaterinoslavsk gubernia and Russia, on the foundation and financing of city schools, initiation of the project of compulsory general primary education in 1912.

Key words: Duma, school, financing.

Citation: Tatarinov SI (2014) THE ROLE OF BAKHMUT CITY COUNCIL IN THE DEVELOPMENT OF PRIMARY EDUCATION IN THE SECOND PART OF THE 19TH - EARLY 20TH CENTURY. ISJ Theoretical & Applied Science 8 (16): 45-49.

**РОЛЬ БАХМУТСКОЙ ГОРОДСКОЙ ДУМЫ В РАЗВИТИИ НАЧАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ ВО 2-Й ПОЛОВИНЕ 19 – В НАЧАЛЕ 20 СТ.**

Аннотация: В статье рассматривается деятельность Думы Бахмута- центра крупнейшего уезда Екатеринославской губернии и России по созданию и финансированию городских училищ, введению проекта обязательного всеобщего начального образования в 1912 г.

Ключевые слова: Дума, училище, финансирование.

**РОЛЬ БАХМУТСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДУМИ У РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У
2-Й ПОЛОВИНІ 19 – НА ПОЧАТКУ 20 СТ.**

Аннотация: Роль Бахмутської міської Думи у розвитку початкової освіти у 2-й половині 19 – на початку 20 ст. У статті розглядається діяльність Думи Бахмуту-центру найбільшого повіту Катеринославської губернії та Росії зі створення та фінансування міських училищ, введення проекту обов'язкової загальної початкової освіти з 1912 р.

Робочі слова: дума, училище, фінансування.

Актуальність дослідження. Реформування місцевого самоврядування в Україні повинно враховувати досвід діяльності Дум до 1917 р., бо саме вони створювали та фінансували різні заклади народної освіти.

Якщо створення земських установ у повітах з 1864 р. дало потужний поштовх розвитку освіти у селах [1-4], то обрання міських Дум відповідно до «Городового положення» 1870 р. сприяло швидкому розвитку початкової, середньої освіти у містах [5-7].

За останні роки в Україні вивченню ролі земських закладів у розвитку освіти присвячено багато ґрунтовних досліджень [8-20].

Основний текст. Дума Бахмуту-центру найбільшого повіту Катеринославської губернії та Росії з моменту створення в 1866 році постійно займалася питаннями розвитку мережі учбових закладів, будівництва нових приміщень, відкриття нових училищ.

Вивчення документів архівів та друкованих видань земства свідчить, що з кожного питання (про відкриття жіночої гімназії, ремісничого училища, підготовчих класів, розширення учбових закладів) Думі доводилося вести багаторічне, по 2-5 роки, листування з попечителем Одеського учбового Округу, Катеринославським губернатором, міністерствами і Сенатом, Державною Радою Росії. У вирішенні більшості питань міський Голова В.І. Першин протягом 30 років проявляв завидну наполегливість, виносячи нерозв'язні питання неодноразово на засідання як Управи, так і загальні збори Думи [21].

Завдяки наполегливості В.І. Першина, гласних Думи М.І. Новгородцева і О.І. Горяїнова, міського секретаря М. Гаврилова Бахмут мав різноманітні учбові заклади [21].

Динаміка зростання учбових закладів у Бахмуті в останній чверті XIX століття мала такий вигляд:

- 1868 рік - одне міське училище - 100 хлопчиків,
- 1873 рік - одне міське училище - 115 хлопчиків,
- 1878 рік - два міські училища - 140 хлопчиків,
- 1883 рік - три міські училища - 140 хлопчиків, 102 дівчинки,
- 1888 рік - шість міських училищ - 319 хлопчиків, 108 дівчаток,
- 1893 рік - вісім міських училищ - 420 хлопчиків, 109 дівчаток [22-31].

Велике значення мали бібліотеки учбових закладів.

У 1887 р. у бібліотеках учбових закладів Бахмуту було 255 назв книг, кількість - 20640, посібників - 2800.

Дума систематично розглядала питання освіти на своїх засіданнях. В 1896 році з бюджету на народну освіту виділялося 12514 руб., в 1899 році - 17322 руб. [32-33].

В 1896 році Дума збільшила відповідно до клопотання інспектора народних училищ платню старшому вчителю Володимирського училища, виділила кошти на будівництво нового будинку Володимирського училища [32-33].

В 1899 році серед розглянутих Думою 83 питань: з галузі освіти про будівництво двокласного приходського училища, про виділення коштів по докладу В.І. Першина до свята 100-річчя О.С. Пушкіна, про виділення коштів на споруду нової будівлі чоловічої гімназії, про задоволення прохання Товариства допомоги учням, про ухвалення у бюджеті платні вчителям в сумі 360 рублів в рік, про допомоги і нагороди для вчителів, про стипендії і платню за навчання бідним студентам вищих учбових закладів, про виділення на обмундирування бідним учням міського училища 198 рублів і інші [34-36].

Мала срібна медаль Виставкового Комітету Катеринославської виставки 1910 року присуджена Думі «за статистику та народну освіту».

В 1910-1911 рр. Дума виділяла на народну освіту 24733 руб., що складало 17% міського бюджету. Дума субсидувала чоловічу гімназію (6380 руб.), дві жіночі (1000 руб.), ремісниче училище (1250 руб.), Вище народне училище (1750 руб.), на Школу допомоги бідним учням (300 руб.), Єврейську жіночу школу (100 руб.) [37-39].

В 1912 році Дума витратила на фінансування народної освіти 32 тисячі рублів, що складало 19% бюджету міста. Допомога бідним учням склала 1452 рублі, жіночій школі бідних євреїв - 150 рублів, на продовження "сокольничої гімнастики" в Реальному училищі - 312 рублів [40].

Якщо в 1910-1911 рр. в місті навчалось з 24,5 тисяч жителів 1550 хлопчиків і 1263 дівчинки, то в 1912 році навчалось вже 1737 хлопчиків і 1395 дівчаток. Загальні витрати на утримання усіх учбових закладів Думою і земством повіту склали в 1912 році 248000 рублів [37-40].

В 1912 році в Бахмуті було 27256 жителів, з них дітей шкільного віку (8-11 років) - 2726. Навчалися в середніх учбових закладах 471. Підлягали навчанню в початковій школі 2255. Не навчалися зовсім 1255 дітей [40].

Дума ухвалює рішення про перехід протягом 10 років до загальної початкової освіти. До 1922 року, якби не було революцій 1917 року та громадянської війни 1918-22 рр., Бахмут мав би загальну початкову освіту [41].

Авторами проекту були Голова В.І. Першин і інспектор народних училищ повіту Сергій Михайлович Гурєєв. 28 вересня 1912 року училищна Рада повіту затвердила програму [41].

Середнє навантаження на одного вчителя в початкових школах Бахмуту повинно було складати 50 учнів, або 2 комплекти - класи. Для переходу до загальної початкової освіти необхідно було відкрити додатково 22 комплекти і запросити 37 нових вчителів [41].

З бюджету міста для всіх типів учбових закладів виділялося 29906 рублів, тобто 30% річного бюджету, у тому числі на утримання 4 ЦПШ, Олександрівського, Олексієвського, Володимирівського, Вищого народного училища - 12311 рублів [41].

До ведення міністерства народної освіти в 1912 році відносилися 5 однокласних училищ міста: Олександрівське жіноче - 5 вчителів, 266 учнів; Гоголівське чоловіче - 2 вчителі, 128 учнів, Володимирське чоловіче - 2 вчителі, 125 учнів [40].

За рахунок міщанського Товариства і земства повіту фінансувалося Олексієвське чоловіче училище - 2 вчителі, 93 учня [40].

На кошти Товариства допомоги учням, Думи і земства існувало з 1901 р. Гоголівське училище на 2 вчителі і 132 учні, змішане [21].

У однокласних училищах Бахмуту працювало в 1912 році 13 вчителів, навчалось 744 школяра [41].

У зв'язку з програмою переходу до загальної початкової освіти Дума планувала по "Відомості про допомоги і позики на споруду, розширення або придбання шкільних будівель" з 1913 року будівництво в кінці вулиці Великої Харківської кам'яної одноповерхової будівлі 2-класного чоловічого училища загальною кошторисною вартістю 15193 рубля з виділенням по кошторису міста 3190 рублів, допомоги земства в 4 тисячі рублів і позики Державного Казначейства на 20 років з погашенням починаючи з 1917 року у розмірі 8 тисяч рублів [41].

Училище повинне було бути здано в 1917 році.

В 1916 році був затверджений проект будівництва великого початкового училища в Миколаївському приході - 2-поверхової кам'яної будівлі. Дума видала Казначейству, МВС, міністерству народної освіти три зобов'язання за погашенням планованої позики в сумі 46 тисяч рублів на будівництво цього училища [42-43].

References:

1. (1870) Materialy sobrannye dlya vysochayshe uchrezhlsnnoy komissii o preobrazovanii gubernskih y uezdnyh uchrezhdeniy, St. Petersburg, MVD, 1870-1871.
2. (1892) Obshee uchrezhdenie gubernskoe, Svod zakonov Rossiyskoy imperii, St. Petersburg, t.2.
3. Kuzneiov NI (1902) Sistematischeskiy svod ukazov Pravitel'stvuyuscheho Senati, posledovavshih po zemskim delam, 1866-1900, St. Petersburg, Kolpinskogo.
4. Mullov P (1864) Istoricheskoe obozrenie pravitel'stvsnnyh mer po ustroystvu gorodskogo obschestvennogo upravleniya, St. Petersburg.
5. Mysh MI (1886) Polozhenie o zemekih uchrezhdeniyah so vseimi otnosyaschimisy k nemu uzakonennymi, sudebnymi i pravitel'stvennymi raz'yasneniyami, St. Petersburg, Lebedeva, pp. 948.
6. Totomianc VF (1910) Samoupravlenie i gorodskoe hozyaiistvo, St. Petersburg.
7. (1976) Ustav o gorodskom i sel'skom hozyaystve, Svod zakonov Rossiyskoy imperii, St. Petersburg, t.12.

8. Gavrish R (2009) Zems'ka osvita v Ukraïni: gromads'ka za harakterom, demokraticzna za zmistom, Imidzh suchasnogo pedagoga: nauk.prakt. zhurnal, No8–9, pp. 105–108.
9. Gacvs'ka LA (2013) Rol' zemstv u stanovlenni ta rozvitku derzhavno-gromads'kogo upravlinnya osvitoyu (druga polovina XIX st.): Teoriya ta praktika derzhavnogo upravlinnya i miscevogo samovryaduvannya: Elektronne nauk. fahove vid, No1.
10. Guz AM (2011) Zaprovadzhennya zems'koï pochatkovoï osviti na teritorii Ukraïni u drugi polovini XIX – na pochatku XX st., Gileya: naukoviy visnik: zb. nauk. prac., No 49, pp. 64–76.
11. Zhukov SM (2009) Do pitannya pro riven' zhittya zems'kih uchiteliv Harkivs'koï gubernii (druga polovina XIX – pochatok XX stolittya), Aktual'ni problemi vitchiznyanoi ta vsesvitn'oï istorii: zb. nauk. prac., Harkiv: HNU imeni V. N. Karazina, V.12, pp. 223–232.
12. Zhukov SM (2008) Realizaciya proektu zaprovadzhennya zagal'noï pochatkovoï osviti u Harkivs'kiy gubernii na pochatku XX stolittya, Aktual'ni problemi vitchiznyanoi ta vsesvitn'oï istorii: zb. nauk. prac., Harkiv: HNU imeni V.N. Karazina, V.11, pp. 212–221.
13. Zhukov SM (2011) Sanitarno-gigienichniy stan zems'kih shkil ta yogo vpliv na zdorov'ya uchniv ta vchiteliv u drugi polovini XIX – na pochatku XX st. (na prikladi Harkivs'koï gubernii) Visnik Harkivs'kogo nacional'nogo universitetu imeni V. N. Karazina, No 82, Ser. Istoriya, v.44, Special'niy vipusk, pp. 96–105.
14. Marmazova OI (1998) Prosvitnic'ka diyal'nist' zemstv v Ukraïni (kinec' XIX – pochatok XX st.): avtoref.dis.kand.ist.nauk: 07.00.01, Donec'kiy derzh. un-t, Donec'k, pp. 16.
15. Saraeva OV (2010) Vpliv diyal'nosti zems'kih ustanov na rozvitok osviti v Bahmuts'komu poviti (kinec' HIH – pochatok HH st.) Naukovi praci : Nauk.-metod. zhurnal [CHDU im. P. Mogili] Seriya Istoriya, V.108, t.121, pp. 27–31.
16. Sahniy M (2011) Zarodzhennya zems'koï osviti na livoberezhniy Ukraïni v drugi polovini XIX – na pochatku XX st. Naukoviy visnik NUBiP Ukraïni, V.159, pp. 120–130.
17. Terskih LA (2000) Prosveschenie na vostoce Ukrainy (v k. XIX – n. XX vv.) Gumanizaciya navchal'no-vihovnogo procesu u vischiy shkoli: Zbirnik naukovih prac, Za zag. red. G.I.Legen'kogo ta V.I.Sipchenka, Slov'yans'k: Vidavnicхий centr SDPI, pp. 34- 38.
18. Terskih LO (1999) K istokam prosvescheniya v Donbasse. Pedagogika i psihologiya formuvannya tvorchoï osobistosti: problemi i poshuki: Zb. Nauk, V.14, Kiiv-Zaporizhzhya, pp.168-170.
19. Terskih LA (1999) Osnovnye tendencii razvitiya sistemy obrazovaniya na Donbasse i ee istoricheskie korni. Visnik Lugans'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni Tarasa SHEvchenka. Seriya: Pedagogichni nauki, No 4(14), pp.101-105.
20. Terskih LA (1999) Iz istorii professional'nogo obrazovaniya na Donbasse. Gumanizaciya navchal'no-vihovnogo procesu u vischiy shkoli: Naukovi praci mizhnarodnoï naukovopraktichnoï konferencii (27-29 veresnya 1999 roku) Slov'yans'k: Slov'yans'kiy derzhavniy pedinstitut, pp. 196-198.
21. Tatarinov SY, Fedotov SA (2012) Istoriya pedagogiki ta narodnoï osviti Donbasu. Uchboviy posibnik UIPA, Harkiv: CHP Machulin, pp.120.
22. (1874) Otchet Bahmuts'koy uezdnoy upravy s 1 iyulya 1871 po 1 iyulya 1872. Bahmut, pp.83.
23. (1877) Dokladnaya zapiska inspektora narodnyh uchilisch Bahmuts'kogo uezda Petrova, OOGA, pp.47.
24. (1886) 9 Doklady Bahmuts'koy uezdnoy upravy i zhurnaly XX ocherednogo sobraniya, Bahmut, pp.424.
25. (1886) Ekaterinoslavskaya guberniya. t.2, Bahmuts'kiy uezd, Ekaterinoslav. RGIA, v.1290, Op.11, D. 612.
26. (1897) Oprosnyy listok o sostoyanii goroda, razoslannyy v svyazi s podgotovkoy Pervoy Vserossiyskoy perepisi naseleniya, RGIA, v.1288, Op.6, D.84.
27. (1893) Otchet Bahmuts'koy gorodskoy upravy za 1892, Bahmut, pp.113p.

28. (1894) Otchet za 1893, Bahmut, pp. 121.
29. (1895) Otchet za 1894, Bahmut, pp 119.
30. (1895) Doklady Upravy i zhurnaly XXIX ocherednogo Bahmutskogo uezdnogo zemskogo sobraniya, Bahmut, pp. 418.
31. (1896) Doklady Bahmutskoy uezdnoy upravy i zhurnaly XXIX ocherednogo sobraniya, Bahmut, pp.488.
32. RGIA, F. 573, Op. 30, D. 1008, Smeta dohodov i rashodov po Bahmutu za 1896.
33. RGIA, F. 573, Op.30, D. 1010, Otchet Bahmutskoy gorodskoy upravy za 1896.
34. (1897) Doklady Upravy i zhurnaly XXXI ocherednogo Bahmutskogo uezdnogo zemskogo sobraniya, Bahmut, pp.341.
35. RGIA, F.91, Op.3, D.369, pp.375. Anketnye listki nachal'nyh shkol Bahmuta za 1895-1897.
36. RGIA, F.1288, Op.6, D.84, Otchet Bahmutskoy gorodskoy upravy za 1899.
37. RGIA, F.1290, Op.5, D.230, Anketa g. Bahmuta s razlichnymi statisticheskimi svedeniyami za 1907-1909.
38. (1910) Smeta dohodov i rashodov Bahmuta na 1910, Bahmut, pp. 121.
39. (1911) Smeta na 1911, Bahmut, pp. 121.
40. (1912) Smeta dohodov i rashodov Bahmuta na 1912, Bahmut, pp.121.
41. RGIA, F.733, Op. 186, D.1034, Delo Departamenta narodnogo prosvescheniya o vvedenii vseobshego obucheniya v g. Bahmute.
42. (1915) Otchet Bahmutskoy uezdnoy zemskoy upravy za 1914, Bahmut:Tip.Val'dshteyna.
43. (1916) Jurnal 50 ocherednogo Ekaterinoslavskoogo gubernskogo zemskoogo sobraniya 1915 goda, Obzor Narodnogo Obrazovaniya v Ekaterinoslavskoy gubernii za 1913-14 uchebnyy god so spiskom shkol k 1-mu yanvaryu 1914 goda, Ekaterinoslav.